

УДК 37.018.42: [741/743:744]:-043.86:7071.7 (477.65)15 «18»/15-«19»

Volodymyr Akatrini, Kyiv

DOI: 10.33989/2226-4051.2019.20.171642

INFLUENȚA ACTIVITĂȚII LUI EUSEBIE ȘI GHEORGHE MANDICEVSCHI ASUPRA DEZVOLTĂRII EDUCAȚIEI MUZICALE ȘI CULTURII ÎN BUCOVINA

Printre membrii grupului de lideri intelectuali din Bucovina un rol aparte îl juca familia Mandicevschi, care a contribuit la intensificarea mișcării culturale și educaționale a Bucovinei, determinând principalele direcții de dezvoltare regională în a doua jumătate a sec. al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea. Pe baza surselor de arhivă, periodice etc., autorul a determinat principalii vectori de activitate ai lui Eusebiu și Gheorghe Mandicevschi în contextul culturii muzicale și a educației din Bucovina. Se pune accentul pe contribuția fraților Mandicevschi la dezvoltarea muzicii bisericești și a artei corale. Sunt prezentate faptele despre viața creatoare a lui Eusebiu Mandicevschi la Viena (Austria). Analiza a permis reflectarea unor momente mai puțin cunoscute despre operele muzicale ale lui Eusebiu: cântece în mai multe limbi (ucraineană, română, germană), melodii pentru biserică, coruri de amatori din regiunea Bucovina. Faptele prieteniei apropiate a lui Eusebiu cu celebrul compozitor austriac Johannes Brahms sunt analizate. Este descrisă contribuția familiei Mandicevschi la dezvoltarea vieții educaționale, culturale și muzicale în Bucovina cu idei constructive, fiind subliniate cele mai renumite dintre ele în domeniul educației, dar și realizările în educația muzicală.

Cuvinte-cheie: familia Mandicevschi; Bucovina; cultura muzicală; educație muzicală; muzică bisericească; arta corală.

După răpirea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic, aici încă mulți ani s-au păstrat tradițiile și obiceiurile moldovenești, în pofida încercărilor Vienei și ale Lvovului de a le șterge din memoria colectivă. În prima jumătate a secolului al XIX-lea a fost destul de puternică influența polonă în Bucovina, venită mai ales din Galiția. A urmat politica de germanizare dirijată de Viena. Nimeni nu poate să spună că au fost timpuri ușoare, nimeni, însă, nu va afirma vreodată că românii bucovineni în acești 143 de ani de dominație austriacă n-ar fi purtat un război intelectual neîncetat, un război priceput și câteodată aducător de frumoasă izbândă în cadrul posibilităților delimitate de situația politică a ținutului. Muzica a jucat un rol distinct în aceste frământări. Au trecut multe decenii după fatalul an 1775, până ce Apusul a putut să modifice viața muzicală din Bucovina. Această influență a continuat până la prima jumătate a secolului al XX-lea, dar n-a schimbat prea mult: doina, bocetul, colinda sunt aceleași sau aproape aceleași precum în vremurile vechi. La fel și în orașe, muzica

tradițională moldovenească s-a dovedit a fi foarte rezistentă. Suceava a fost primul centru muzical al Bucovinei. De aici porneau lăutari vestiți ca Moș Niculai Picu (1789 – 1864) ori Grigore Vindereu (1830 – 1888), care ajutați de vreo 10 – 12 bărbați, cutreierau toată Bucovina și zonele de frontieră ale Moldovei. Nunțile mari boierești și preoțești fără de acești lăutari nu se petreceau. Abia după 1840, de la Viena au venit profesori de muzică, aduși la Seminarul Teologic din Cernăuți de episcopii ortodocși pentru cântarea corală. Ei, fiind cu totul străini de muzica românească și cea bisericească ortodoxă, n-au constituit un rol decisiv în formarea gustului muzical bucovinean (Tcaci-Albu, 1933, p. 3.).

A trebuit să se ridice pământeni care să împace aceste două lumi. Cel dintâi a fost Karol Mikuli (1820 - 1897), un armean bucovinean, descendent din armenii „orientali” (moldoveni), în bună parte românizați (spre deosebire de armenii „catolici” (galițieni), majoritatea polonizați), care se ridicase la o înălțime respectabilă în arta compoziției muzicale. Mai târziu personalități precum preotul Isidor Vorobchievici, autorul primului manual românesc de armonie muzicală publicat la 1869, preotul Samuil Andrievici (ulterior mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici), autorul unui volum de muzică bisericească (Psaltichia bisericească, 1879), Alecu Petrino, Ștefan Nosievici, Constantin Buchenthal, Adalbert Hrimaly ș.a. s-au dedicat muzicii românești. Marea generație românească de la 1848, care publicase ziarul „Bucovina” (1848 – 1850) și editase „Foaia Soțietății” (1865 – 1869), a trebuit să închine steagul în fața sorții nemiloase, hărăzită tuturor pământenilor. Pe cei mai mulți dintre ei ni i-a răpit deceniul 1870 – 1880. Astfel ne părăsesc: Aron Pumnul în 1866, Alexandru Hurmazaki în 1871, Eudoxiu Hurmuzaki în 1874, Dimitrie Petrino în 1878 și Gheorghe Hurmuzaki în 1882. Totodată, în aceste vremuri de grele încercări și descurajare, intervine o artă care cu armele ei pașnice animează, încurajează și câștigă noi victorii românești. Este vorba de cele mari trei talente, sau reprezentanți ai marii triade de muzicieni români din Bucovina: Ciprian Porumbescu, născut în 1854, Eusebie Mandicevschi, născut în 1857, Tudor cav. de Flondor, născut în 1862 și Gheorghe Mandicevschi, născut în 1870 (Acatrini, 2018, p. 53.).

În acest articol este prezentat cadrul muzical-cultural și al lui Eusebie și Georghe Mandicevschi.

Eusebie Mandicevschi s-a născut la 17 august 1857 în orașul Cernăuți. El este cel mai reprezentativ membru al familiei

Mandicevschi, afirmându-se ca o mare personalitate a muzicii românești și universale. Eusebie Mandicevschi și-a desfășurat activitatea muzicală ca muzicolog, armonizator de cântece populare și a compus cântece religioase. Eusebie a fost cel mai mare fiu din familia peotului Vasile Mandicevschi (1824 – 1896) și a fost numit în cinstea unchiului său pe linia mamei, Eusebie Popovici.

Eusebie Mandicevschi, copil fiind, a pătruns în tainele armoniei muzicale, cu ajutorul bunului său părinte, dar și sub îndrumarea unchiului său Eusebie Popovici.

Urmează studiile liceale la Cernăuți între anii 1867 – 1875. Pasiunea pentru muzică i-a fost insuflată de către Isidor Vorobchevici (1836 – 1903) care, de fapt, a dezvoltat talentul lui în timpul studiilor la Gimnaziul din Cernăuți. În paralel, el a frecventat Școala de Muzică a Societății Filarmonice, unde l-a avut ca îndrumător pe Heinrich Josef Vincent (1819 – 1901), compozitor și profesor de muzică.

Faptul că Eusebie Mandicevschi era un elev silitor, având o înclinație deosebită spre muzică, îl confirmă demersul administrației ținutale a Bucovinei, făcut la 5 mai 1874, pe lângă ministerul austriac al învățământului, cultelor și artelor, privind acordarea unei burse special tânărului muzician. La 30 iunie, același an, direcția gimnaziului, rugă administrația ținutală să-l acorde lui Eusebia Mandicevschi, ajutor în vederea continuării studiilor, fiindcă el „*nu e numai un elev stăruitor și serios*”, ci, conform părerii unanime a specialiștilor, „*capacitățile sale muzicale sunt recunoscute pe larg și ar fi foarte de dorit ca acest tânăr talent să aibă posibilitatea de a-și continua învățătura sub îndrumarea unor muzicieni remarcabili*” (Nichirsa, 1996, p. 246). La 21 iunie 1874, același lucru îl cere de la administrația ținutală și administrația județului Cernăuți. În cerere, era arătat că Eusebie Mandicevschi își vizita rar părinții, că el locuia la Cernăuți la gardă la unchiul său Constantin Popovici, și învăța la gimnaziul din localitate, că pretendentul la o bursă specială s-a făcut cunoscut în Bucovina, prin cântările bisericesti compuse de el.

În 1874, Eusebie Mandicevshi, era elev în clasa a șaptea de gimnaziul. Și profesorul său de muzică, Vincent, la 29 iunie, se adresează acelui organ administrativ în privința obținerii unei burse de studii pentru tânărul compozitor, care cunoștea bazele muzicii, cânta la vioară, era un pianist și vocalist excepțional.

Abia la 8 februarie, ministerul austriac al învățământului, cultelor și artelor a hotărât, să-i acorde lui Eusebie Mandicevschi, o bursă anuală de 400 guldeni. Ministrul atrăgea atenția administrației

ținutale căaceastă sumă să fie plătită din visteria ducatului Bucovinei și că Eusebie Mandicevschi era dator să facă dări de seamă anuale, pentru minister, privind modul în care și-a cheltuit bani.

După susținerea bacalaureatului, se înscrie în 1875 la Universitatea din Viena. În perioada dintre anii 1875 – 1880 a studiat germanistica, istoria muzicii și estetica muzicală pe care le-a studiat cu Eduard Hanslick, și-a perfecționat stilul componistic cu profesori Gustav Nottebohm și Robert Fuchs, remarcându-se ca dirijor al corurilor Wiener Sing Akademie, Faber Chor, Miksch Chor, Hombostel Chor, Kapelwieser Chor, al corului de femei din Viena, dar și al orchestrei Gesellschaft der Musikfreunde din Viena, unde a funcționat în paralel ca arhivar și bibliotecar musical (Emil Satco, 1991, p. 117).

Dar atracția pentru muzică se dovedește a fi mai puternică, determinându-l să se dedice în întregime muzicologiei. Beneficiază de îndrumarea unor profesori vestiți precum Eduard Hanslick (istoria muzicii și artelor), Martin Gustav Nottebom (compoziția, contrapunct și fugă) și Robert Fuchs (muzicologie). Din cauza situației financiare dificile, Eusebie a trebuit să-și câștige traiul dând lecții particulare de muzică în familiile vieneze înstărite.

Deja în 1879, Eusebiu a devenit maestru de cor la Școala de Artă Vocală a Conservatorului din Viena. În 1880 Eusebie Mandicevschi ia o mică pauză de la universitate pentru a îndeplini serviciul militar în regimentul Nr. 41 infanterie „Arhiducele Eugen” din Cernăuți, a participat la compania din Bosnia. În același an, s-a întâlnit cu compozitorul german Johannes Brahms (în casa industriașului Arthur Faber), care a marcat începutul prieteniei lor îndelungate. Brahms a jucat un rol important în cariera lui muzicală, apreciind compozițiile tânărului bucovinean. Brahms l-a sprijinit pe tânărul său coleg, făcându-l secretar și, în cele din urmă, managerul moștenirii sale muzicale.

Pe parcursul anilor, el a educat o întreagă pleiadă de compozitori, muzicieni și pedagogi, având studenți din toată colțurile lumii. El a fost de-o vorbă, îndrumătorul românilor bucovineni A. Forgaci, C. Șandru, I. Verenca, A. Zavulovici, Gh. Mandicevschi, C. Porumbescu, al românilor din vechiul regat, I. Scărlătescu și M. Negrea și mulți alți compozitori de diferite origine. Toți au devenit mari compozitori și dirijori de coruri. De exemplu: Alexandru Zavulovici (1889 – 1976), a dirijat corul Societății „Armonia”. A lui e toată faima corului mitropolitan de la Cernăuți (1922 – 1940) (Criță, 1932, p. 286-296.).

Datorită robusteii lui energii sunt concertele jubilară cu cari acest cor a purtat, apoi de curând şuvoi de cântare românească prin cele centre Bucovinei (Suceava, Cosmeni, Storjineţ). Alexandru Zavulovici a fost absolvent al Conservatorului din Cernăuţi şi al Curs special de la Academia de muzică din Viena (Noe. 1921 – Mar. 1922), unde la a vut pe profesorul: pe marele Eusebie Mandicevschi la armonia, contrapunct şi muzicologie.

Savantul Eusebie Mandicevschi, s-a remarcat, în primul rând, ca teoretician al muzicii. El a scris un şir de lucrări ştiinţifice despre clasicii muzicii universale ca Haydn, Brahms, Schubert, a editat operele lui Beethoven, Mozart, Bach, a prezentat biografiile lui Brahms şi Bruckner. Lui Eusebie Mandicevschi, îi aparţin prelucrările muzicale ale multor cântece populare româneşti, germane, maghiare şi italiene. A scris muzică pe textele poezilor români, V. Alecsandri, M. Eminescu, G. Cosbuc, A. Vlahuţă, pe cele ale poezilor Klopstok (austriac) şi Heine (german).

Despre unele aspecte ale vieţii bucovinenilor din Viena găsim informaţii în periodicele vremii. Iată ce relatează, de exemplu, un foileton al ziarului „Czernowitzer Zeitung” din 12 aprilie 1885 sub titlul „*O colonie muzicală bucovineană în Viena*”, semnat de un „Ein Bukowinaer”: „...se aminteşte de Iulia Salter – cântăreaţă, Eusebie Mandicevschi – compozitor, Ludwig Rottenber – violonist”, toţi bucovineni, şi de «Rumänische Lieder» («Cântece româneşti») ale lui Mandicevschi care apăruseră la Rebay şi Robischek în Vienaю. (Tcaciş-Albu, Op. cit., p. 17.).

În 1887 Eusebiu Mandicevschi a fost numit în funcţia de arhivist al Societăţii Prietenii Muzicii, care zeci de ani a fost în centru vieţii muzicale din Europa, unde a predat istoria muzicii, vocalul şi teoria instrumentelor muzicale. În această perioadă a trebuit să aibă nu numai abilităţi deosebite, dar, de asemenea, un succes considerabil, ca după câţiva ani să devină profesor la Conservatorul din Viena din 1896, concomitent a fost şi şef al Catedrei de Istorie a Muzicii.

După ce a publicat operele complete ale lui Joseph Haydn şi o ediţie de 42 de volume a lui Schubert, în 1897 Eusebiu va obţine titlul de doctor la Universitatea din Leipzig. În acelaşi timp, Mitropolia Dunării îi atribuie statutul de cetăţean de onoare al oraşului Viena. Pe parcursul activităţii sale, Eusebie Mandicevschi a scris multe lucrări bibliografice şi articole ştiinţifice despre teoria muzicii, precum şi cercetări despre lucrările compozitorilor clasici: Bach, Mozart şi Beethoven. După moartea lui Brahms, în anul 1897, Eusebie editează

o colecție completă a operelor compozitorului german, care va rămâne o amintire minunată despre activitatea pedagogului și prietenului său. A predat la Akademie für Musik und darstellende Kunst din Viena.

În Bucovina compozițiile sale muzicale se bucurau de un mare succes și popularitate. Cantata *În Țara Fagilor* a fost apreciată de cernăuțeni. În anul 1902, această piesă a fost dirijată de trei ori de compozitor. Piesele sale erau incluse în repertoriul multor societăți muzicale bucovinene.

Eusebie a fost și membru al societății studenților români din Viena „România Jună”. El niciodată nu a rupt relațiile cu Bucovina, a continuat să întrețină legături cu cercurile muzicale din Cernăuți și după Unirea Bucovinei cu Vechiul Regat.

Din presa cernăuțeană aflăm foarte multe informații despre manifestările organizate de societățile muzicale din Cernăuți. Nici una nu se desfășura fără ca să fie interpretată vreo compoziție muzicală alcătuită de Eusebie Mandicevschi. Ziarul cernăuțean „Apărarea Națională” în anul 1906 a publicat anunțuri despre sărbătoririle primului jubileu de 25 de ani de existență al Societății „Armonia”, marcat la Cernăuți pe 25, 26 și 27 noiembrie. Cu acest prilej au avut loc mari manifestări organizate de membrii societății, unde a fost interpretată o liturghie nouă, apoi un concert festiv și o serată de dans (Jubileul „Armoniei”, în „Apărarea Națională”, 1906, p. 3.). Din anunțurile publicate în ziare aflăm despre programul de pregătire al jubileului „Armoniei” pentru fiecare zi, despre persoanele care au participat și au prezentat cântece bisericești, piese și poezii. Printre participanți erau și membrii familiei Mandicevschi: Gheorghe, Eusebie, Ecaterina și Constantin. În a doua zi de sărbătorire, pe 26 noiembrie, a avut loc concertul festiv în sala Filarmonicii, la ora 19.30, sub conducerea dirijorului, profesorului Anton Köller. Concertul a fost alcătuit din mai multe părți. În partea a 4-a s-a realizat un recital de cântece populare românești aranjat pentru un quartet de coarde de Adalbert Hrimaly, interpretat de domniile Adalbert Hrimaly (violina I), Corneliu Tarnoviețchi (violina II), George Mandicevschi (viola) și dr. baron cavalier de Duzinkiewicz (violoncel) (Jubileul „Armoniei”, în „Apărarea Națională”, 1906, p. 2-3.). Prezentat pentru prima dată publicului, quartetul a adunat aplauze frenetice prin interpretarea plină de măiestrie a variațiunilor unui cântec popular aranjat de Hrimaly. În partea a 12-a, a avut loc interpretarea uverturii compusă de dr. Eusebie Mandicevschi pentru un quartet de coarde și două pianе în 4 mâini și interpretată cu măiestrie de doamnele

Eugenia Halarevici și Eufrosina Vorobchievici (pianul I), de doamnele Ecaterina Mandicevschi și Veronica Țurcan-Mandicevschi (pianul II) și de domnii Adalbert Hrimaly (viola I), Corneliu Tarnovietchi (viola II) Gheorghe Mandicevschi (viola), și dr. baron cavalier de Duzinkiewicz (violoncel).

În satele din Bucovina unde erau colective de coruri se interpreta opera lui Eusebie Mandicesvn. De exemplu în 1906 – 1907 arcașii voloceniin tereptau cântece Eusebiu Mandicevschi (Ionică, 1994, p. 28.). Anume învățătorul Dumitru Sfeclă din Voloca pe Derelui a pus bazele mișcării culturale în sat. Activitatea și-a desfășurat-o în cadrul societății „Arcașul”. Membrii societății arcășești erau feciori și tineri gospodari din sat. Uniforma lor era costumul național și pe piept purtau o eșarfă cu tricolorul românesc. Unii aveau și brâie țesute în trei culori, cu care se încingeau. Iarna purtau sumane și căciuli. Înzestrat cu cunoștințe muzicale, învățătorul Dumitru Sfeclă a organizat un cor arcănesc din tineri săteni, pe care. i-a învățat la început să cânte o liturghie de Isidor Vorobchievici. Cu acest cor el dădea răspunsurile la Sfânta slujbă din biserică, în zilele de duminică și alte sărbători religioase. Dar acest cor n-a interpretat numai cântece bisericesti. Dumitru Sfeclă i-a mai învățat pe voloceni cântece populare și patriotice.

De reținut că până în anul 1918, toate compunerile lui de muzică corală românească (laică și religioasă) s-au tipărit, ori au fost difuzate de diferite ansambluri corale și coruri bisericesti din Bucovina, sub numele de Eusebie Mandicevschi.

Talentul lui Eusebie Mandicevschi a fost apreciat de compozitori renumiți ca Piotr Ceaikovski, Anton Rubinstein, Franz Liszt și alți muzicieni de prestigiu. Productivă a fost colaborarea cu Alexandru Voevidca, cunoscutul folclorist bucovinean (1862 – 1931). Eusebie Mandicevchi a armonizat operele lui Voevidca, fiind uimit de revelația ce i s-a înfățișat. El a adaptat 200 de cântece populare românești pentru voce și pian (Morariu, 1931, p. 126.).

În 1920 a fost înființată „Societatea Compozitorilor Români”. Din mărturia lui Marțian Negrea din 1957, anume că prin anii 1924 – 1925, împreună cu alți compozitori ardeleni a propus ca bucovineanul Eusebie Mandicevschi din Viena să fie primit membru al Societatea Compozitorilor Români. Marțian Negrea ne-a spus că Eusebie Mandecvschi a devenit membru, ca și Stan Golestan și alții.

Eusebie Mandicevschi moare la 18 iulie 1929 în suburbia orașului Viena, Sulz, și acolo este înmormântat. El a demonstrat o

vastă contribuție în dezvoltarea artei muzicale nu numai a Bucovinei, dar și a întregii românități. În anul 1929 ziarul londonez „Times”, apreciind activitatea științifică a teoreticianului Eusebiu Mandicevschi, menționa: „În Anglia, în domeniul muzicologiei nu există un nume similar”, iar ziarul austriac „Wiener Tageblatt” l-a numit pe Eusebie „Enciclopedie muzicală vie”.

Este important de menționăm că prima comemorare a marelui compozitor a avut loc la Cernăuți în anul 1937. Pe data de 13 Februarie 1933, la Cernăuți avut loc două mari concerte, cari au avut loc în Tetrul Național din Cernăuți. Noi om vorbi de primul concer, unde a fost prezentat o piesă a lui Eusebie Mandicevschi *În amurg* (Morariu, 1935, p. 144-153.). Sub bagheta d-lui elevul său prof. Alexandru Zavulovici, și cu orchestra Regimentului 3 Graniceri, corul Armonia (aliat cu distinse elemente solistice: Octavia Lupu – Morariu, Elisa Manug – Tabacu, Natalia Chelner, Gh. Spânu și D. Straroșciu) a interpretat alături de câteva coruri mărunte piesele de anvergură L. Domide, *Îmșirate Mărgprite*, E. Caudella, *Pohod na Sibir* și S. Nicolescu, *Tropotita* iar ansamblul Elisa Manug – Tabacaru, Octavia Lupu – Morariu, Hedvig Halițchi, Dr. V. Weywara și președintele societății Armoniei, ne-a dat primul audiție Cernăuțeană a piesei lui Eusebie Mandicevschi.

Din punct de vedere al stilului componistic, Eusebie Mandicevschi a fost influențat de creația clasică și romantică deopotrivă, în ceea ce privește muzica corală, scrisă în majoritate pe versuri populare sau pe versuri ale poezilor români. Madrigalele compuse de el au o individualizare pregnantă a vocilor, o inventivitate melodică. A fost autor de muzică de teatru, putând menționa aici vodevilul *„Junețe și bătrânețe”*, dar și opereta pentru copii *„Un bal mascat în noaptea Sfântului Nicolae”*. Printre creațiile sale se numără muzica vocal-simfonică, de notorietate fiind cantatele dedicate soliștilor, corului și orchestrei. În domeniul muzicii corale, a semnat 12 liturghii, muzica vocală aducând în prim plan cântece populare românești culese de Alexandru Voevidca, armonizate pentru voce și pian, compuse în diferite tonalități și pentru diverse formații corale.

Compozitori renumiți, precum Piotr Ceaikovski, Anton Rubinstein, Franz Liszt, l-au apreciat pe Eusebie Mandicevschi, compozitor ce a contribuit la dezvoltarea artei muzicale din epoca sa, fiind punct de reper pentru generațiile viitoare de muzicieni români.

Opere alese, ediție îngrijită de Liviu Rusu cuprinde: *Aia-baia; Surioare; Cum te cheamă?; Doi la oi; Baba și fata; Baba și*

moșneagul; Nani, nani; Sfânta muncă, cor pentru voci egale, cu acompaniament de pian, versuri de Alexandru Vlahuță; Cântec de leagăn, cor pentru trei voci egale, cu acompaniament de pian, versuri de St. O. Iosif; Ruga; Pădurea doarme; Colinde; Valurile, vânturile, cor pentru două voci egale, cu acompaniament de pian, versuri de Mihai Eminescu; Revedere, cor pentru patru voci egale, cu acompaniament de pian, versuri de Mihai Eminescu; Noapte bună; Rugăciune; Cântul moldovenilor de tătari răniți; Plângi mireasă; Vin' fetițo, vin'; Frunză verde de măr dulce; Măi bădiță, măi; De-ar fi mândra; Foaie verde merișoru; Pe sub lună, pe sub stele; Sârbul și sârboaică; Vâlcule, vâlcuțule; Of, a mea fetiță; Ce mai avere, măi; Of și iarăși of; Doina orbului; Hora, cor mixt, versuri după Vasile Alecsandri; Răspunsurile mari; Pre tine te laudăm; Tatăl nostru; Aleluia; Axion; Lăudați pre Domnul; Heruvic; Să se umple gurile noastre; Lăcrămioare, cor mixt, versuri de Vasile Alecsandri; Cântec ostășesc, cor mixt, versuri de Vasile Alecsandri; El R'baa, cor mixt, versuri de Vasile Alecsandri).

Listă de lucrări: Muzică vocal-simfonică: *Die Gewalt der Harmonie* (1887), cantată pentru soliști, cor și orchestră; *Im Buchenland*, cantată pentru soliști, cor și orchestră.

Muzică de cameră, instrumentală și vocală: 30 de variațiuni pe o temă de Händel, pentru pian, op. 5 (1883); 10 variațiuni pe o temă de Händel, pentru pian, sol minor, op. 6 (1884); 28 de cântece populare vechi românești, prelucrate pentru pian, Viena, Ed. Deutsche Kunst und Musikzeitung; Două lieduri cu pian și instrumente cu coarde, op. 3 (1881); 18 lieduri românești, pentru voce și pian, op. 7 (1884), versuri de Vasile Alecsandri; 52 cântece populare românești (1922), culese de Alexandru Voevidca, armonizate pentru voce și pian; 80 cântece populare românești (1924), culese de Alexandru Voevidca, armonizate pentru voce și pian; 68 cântece populare românești (1924), culese de Alexandru Voevidca, armonizate pentru voce și pian.

Muzică corală: *Opt coruri bărbătești*, op. 4 (1882); *13 coruri mixte a cappella*, op. 8 (1885); *Liturghia nr.1*, în game vechi bisericesti, pentru cor mixt la 4-5 voci (1880); *Liturghia nr.2*, în fa major, pentru cor bărbătesc (1892); *Liturghia nr.3*, în fa major, pentru cor mixt (1894); *Cântări liturgice ușoare pentru voci bărbătești* destinate pentru bisericile rurale (1894); *Liturghia nr.4*, în re major, pentru cor mixt (1897); *Liturghia nr.5*, în mi bemol major, pentru cor bărbătesc la patru voci (1897); *Liturghia nr.6*, în si minor, pentru cor bărbătesc la trei voci (1897); *Liturghia nr.7*, în mi major, pentru cor

mixt la patru voci (1899); *Liturghia nr.8*, în fa minor, pentru corbărbătesc la patru voci; *Liturghia nr.9*, în mi minor, pentru două coruri, pe trei voci egale (1909); *Liturghia nr.10*, în si minor, pentru cor mixt la patru voci (1909); *Liturghia nr.11*, în la minor, pentru cor mixt la cinci voci (1909); *Liturghia nr.12*, în la bemol major, pentru trei voci egale, text grecesc (1913).

Gheorghe Mandicevschi s-a născut la 8 noiembrie 1870 în satul Molodia (astăzi raionul Hliboca, regiunea Cernăuți) și a murit la 23 martie 1907, în orașul Cernăuți. A fost compozitor, dirijor, profesor de muzică bisericească. Cel dintâi mediu artistic i l-a oferit casa părintească, unde, cu toate greutatele materiale ale numeroasei familii, se găsea și prilejul de a audia o muzică aleasă, căci fiicele și fiii părintelui Vasile Mandicevschi erau toți înzestrați cu un deosebit talent musical (Acatrini, 2016, p. 14.).

Terminând cursurile primare 1890 – 1895, urmează studiile secundare 1895 – 1899 unde aptitudinile sale muzicale remarcabile îi sunt apreciate de profesorul de muzică Isidor Vorobchieci care l-a încurajat și l-a îndrumat în mod deosebit. Înscriindu-se la Facultatea de Teologie din Cernăuți, se bucură de sfaturile aceluiași profesor, obținând în anul 1895 o bursă de studii din partea Mitropoliei Bucovinei. Pleacă la Viena, un sub supravegherea fratelui său, Eusebie, Gheorghe Mandicevschi, a studiat la Universitatea de Muzică și Arte Clasice din Viena contrapunctul, armonia și compoziția.

În anul 1900 s-a întors în Bucovina unde a devenit profesor titular de muzică la Seminarul Clerical, la Școala de Cântăreți Bisericești și la Liceul Ortodox de Fete, Între anii 1900 – 1907 a fost dirijorul corului Societății „Armonia”(Acatrini, 2017, p. 52-65).

La 15 iulie 1904, cu prilejul comemorării a 400 de ani de la moartea marelui voievod Ștefan cel Mare, profesorul Gheorghe Mandicevschi a participat cu corul „Armonia” la serviciul divin de la Mănăstirea Putna, cu *Liturghia sa festivă în re-major*, compusă pentru cor mixt în 4-8 voci. La serbarea comemorativă care a urmat, Gheorghe Mandicevschi a dirijat, în entuziasmul Românimii adunată cu acel prilej, lucrarea Altarul Mănăstirii Putna de Ciprian Porumbescu și piesa corală Mănăstirea Putna de Isidor Vorobchievici.

Presa cernăuțeană „Apărarea Națională” în anul 1906 a publicat anunțurile în legătură cu primul jubileu de 25 de ani ai „Armoniei”, marcat la Cernăuți pe 25, 26 și 27 noiembrie. Despre aastă manifestare să vorbit mai sus.

De-a lungul timpului familia Mandicevschi a jucat un rol activ în activitatea societății „Armonia”. Împreună cu frații săi, Gheorghe Mandicevschi a format un adevărat cvartet de coarde, renumit în Cernăuții acelor ani. Majoritatea lucrărilor sale s-au răspândit prin interpretarea corului Societății „Armonia” și mai cu seamă de corul Societății „Academia Ortodoxă”, care a fost creată în anul 1889 de către Silvestru Morariu Andrievici pentru studenții de la Facultatea de Teologie, numită Societatea Literară a Studenților „Academia Ortodoxă” unde Gheorghe Mandicevschi a fost membru. În anul 1906, la 20 ianuarie, la Rădăuți a avut loc ședința Societății „Academia Ortodoxă”, la care a participat și Gheorghe Mandicevschi cu o prezentare a superbului cântec *Frumoase Floricele*. Pentru această societate, compozitorul Gheorghe Mandicevschi a scris și deviza „*Uniți să fim în cugete, uniți să fim în cântece, uniți în Dumnezeu*”. Printre acestea se numără un curs de contrapunct, în patru volume, scris în colaborare cu fratele său Eusebie, precum și studiul *Muzica la Evrei până la venirea Mântuitorului nostru Iisus Christos*, publicată în revista „Candela” din anul 1893 (p. 74-79, 140-146). Gh. Mandicevschi a compus muzica pentru piesele lui Vasile Alecsandri, *Piatra din casa*, pentru cvartetul de coarde. El a scris o serie de lucrări corale, vocale și pentru pian, precum și cântece bisericești, variațiuni pe tema unui cântec popular german; muzica corală: *Stele, cor bărbătesc; Nu mai plâng, pentru cor bărbătesc; răspunsuri religioase pentru cor bărbătesc; M-am pogorât din cer, pentru cor mixt în 6 voci; Cântările corale pentru Liturghia Sf. Ioan Chrisostom, pentru cor mixt; Imnurile Sf. Liturghii pentru cor bărbătesc; Oratoriu pentru Vinerea Mare, pentru cor bărbătesc; Axion la Botezul Domnului, pentru cor bărbătesc; Din Psalmul 8, pentru cor bărbătesc; Din Psalmii 64 și 65, pentru cor bărbătesc; din Psalmul 128, pentru cor mixt; din Psalmul 133, pentru cor mixt; din Psalmul 150, pentru cor bărbătesc, text slavon; Cântece funebreale, pentru cor mixt; Seara-i tristă, pentru cor bărbătesc; Valul lui Traian, pentru cor bărbătesc; Noapte bună, pentru cor bărbătesc; Liniștea, pentru cor bărbătesc; O seară, pentru cor bărbătesc; Visuri, pentru cor mixt; Cântecele captivului, pentru cor mixt; Viorica, pentru cor mixt; Cântec de mai, pentru cor mixt; Întrebarea, pentru cor mixt; Cântec de toamnă, pentru cor mixt; O, rămâi, pentru cor mixt; muzică vocală: *Veghind, tot plâng, voce și pian*, precum și studii de muzicologie și didactice.*

Cu toate că a avut o viață scurtă, Gheorghe Mandicevschi a adus o contribuție considerabilă la dezvoltarea artei muzicale românești. Lucrările lui desăvârșite vor dăinui peste ani

În toți anii de existență a societății „Armonia”, familia Mandicevschi a jucat un rol activ în activitatea ei. Împreună cu fratele său, Gheorghe Mandicevschi a format un adevărat cvartet de coarde, renumit în Cernăuții acelor ani.

Lista literaturii utilizate

- Acatrini, V. (2016). Gheorghe Mandicevschi - fiu al neamului românesc. *Libertatea Cuvântului*, 39(696), 6 octombrie, 14.
- Acatrini, V. (2017). Familia Mandicevschi în contextul vieții muzicale a Bucovinei. *Glasul Bucovinei*, 1, 52-65.
- Acatrini, V. (2018). Compozitorul Eusebie Mandicevschi – pagini românești ale activității sale. *Glasul Bucovinei*, 4, 52-58.
- Criță, A. (1932). Cronică. Corul Mitropolitan, sau mai bine zis: Alex Zavulovici. *Făt - Frumos*, 1-2(VII), 286-296.
- Ionică, T. (1994). Comuna Voloca-pe-Derelui și societățile ei culturale de odinioară. *Țara Fagilor*, III, 26-31.
- Jubileul „Armoniei”. (1906). *Apărarea Națională*, 13(I), 18 noiembrie, 3.
- Jubileul „Armoniei”. (1906). *Apărarea Națională*, 18(I), 6 decembrie, 2-3.
- Morariu, L. (1931). Cronică. Alexandru Voevidca. *Făt - Frumos*, 1(VI), 126.
- Morariu, L. (1935). Societatea “Armonia” (Cernăuți) într'al 52 – lea an : 1932 – 1933. *Făt - Frumos*, 4(X), 144-153.
- Nichirsa, M. (1996). Eusebie Mandicevschi în lumea unor documente noi. *Țara Fagilor. Cernăuți: Târgu-Mures*, 4, 246-249.
- Satco, E. (1991). *Arta în Bucovina* (Vol. II, p. 117). Biblioteca Județeană „I.G.Sbiera”. Suceava.
- Tcaciuc-Albu, N. (1933). *Viața și Opera lui Tudor Flondor*. Cernăuți: Editura „Glasul Bucovinei”.

Володимир Акатріні

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВСЕВІЯ ТА ГЕОРГІЯ МАНДИЧЕВСЬКИХ НА СТАНОВЛЕННЯ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ І КУЛЬТУРИ БУКОВИНИ

З-поміж когорти буковинських просвітників особлива роль належить представникам родини Мандичевських, що сприяли активізації культурно-освітнього руху Буковини, визначали аксіокультурні засади розвитку регіону у другій половині XIX – у першій половині XX ст. На основі архівних джерел, періодичних видань схарактеризовано основні вектори діяльності Євсевія та Георгія Мандичевських у контексті розвитку музичної культури й освіти Буковини. Акцентовано увагу на внескові Мандичевських у розвиток церковної музики та хорового мистецтва. Автором простудійовано значну джерельну базу, що засвідчило недостатність інформації про культурно-музичну діяльність представників відомої на Буковині та в Румунії родини. Водночас Мандичевських знають в Європі й шанують їхні здобутки, однак в Україні недостатньо звертають увагу на маловідомих членів родини Мандичевських, хоча їхній культурний внесок становить неоціненне надбання музичної культури й освіти.

Подано факти про перебування та творче життя Євсевія Мандичевського у Відні (Австрія). Аналіз маловідомих джерел дозволив з'ясувати, що музичні праці Євсевія були широко відомі на Буковині: церковні, аматорські хори виконували композиції Євсевія Мандичевського різними мовами (українською, румунською,

німецькою) саме на теренах Буковинського краю. Відзначено факти близької дружби Євсевія з відомим австрійським композитором Йоганнесом Брамсом, що заслуговує на окремих аспект дослідження та викладу в наукових матеріалах. Виявлено, що Євсевій став спадкоємцем мистецького скарбу Йоганнеса Брамса.

За результатами опрацювання матеріалів періодики другої половини XIX ст. було встановлено хронологічну послідовність творчого розвитку та популяризації музики родини Мандичевських. Варто відзначити, що Євсевій та Георгій щільно співпрацювали з румунськими культурними товариствами: *Armonia – Гармонія*, *Academia Orodoxă – Православна академія* та ін.

Серед досліджуваних матеріалів встановлено факти впливу творчості Георгія Мандичевського на розвиток музичної культури й освіти Буковини: він був знаним диригентом хору музичного культурного товариства *Armonia – Гармонія*. Поряд із румунськими та українськими товариствами на Буковині своєю активною діяльністю відрізнялися й вірменські, німецькі, єврейські культурні товариства. З ними Георгій Мандичевський також співпрацював. Спадок Георгія складає значна кількість талановитих музичних творів, незважаючи на те, що у віці 37 років митець пішов з життя. Доведено, що об'єктивне висвітлення внеску сім'ї Мандичевських у розвиток освіти, культурного та музичного життя буковинського краю сприятиме висвітленню конструктивних освітніх ідей її найвідоміших представників, а також досягнень музичної освіти краю.

Ключові слова: родина Мандичевських; Буковина; музична культура; музична освіта; церковна музика; хорове мистецтво.

Volodymyr Akatrani

THE INFLUENCE OF THE BUSINESS OF EUSEBIUS AND GEORGI MANDICHEVSKY FOR THE DEVELOPMENT OF MUSIC EDUCATION AND CULTURE OF BUKOVYNA

Among the crowd of the Bukovinian educators a special role belongs to the representatives of the Mandichevsky family, which contributed to the revitalization of the cultural and educational movement of Bukovina, determined the axiological and cultural principles of the region's development in the second half of the nineteenth century – in the first half of the twentieth century. Based on archival sources, periodicals, the main vectors of the work of Eusebius and Georgi Mandichevsky in the context of the development of musical culture and education of Bukovina are described. The focus is on Mandichevsky's contribution to the development of church music and choral art. The author produced a significant source base, which revealed a lack of information about the cultural and musical activities of representatives of the family known in Bukovina and in Romania. At the same time, Mandichevsky knows in Europe and honors their achievements, but Ukraine does not pay enough attention to the little-known members of the Mandichevsky family, although their cultural contribution is an invaluable gains of musical culture and education.

The facts about the stay and creative life of Eusebius Mandichevsky in Vienna (Austria) are presented. The analysis of little-known sources made it possible to find out that Eusebius's musical works were widely known in Bukovina: church, amateur choirs performed compositions by Eusebius Mandichevsky in different languages (Ukrainian, Romanian, German) exactly in the Bukovynian territory. The facts of the close friendship of Eusebius with the famous Austrian composer Johannes Brahms are noted, which deserves a separate aspect of research and presentation in scientific materials. It was discovered that Eusebius became the successor to the Johannes Brahms art treasure.

*As a result of working out of materials of the periodicals of the second half of the XIX century. The chronological sequence of creative development and popularization of the music of the Mandichevsky family was established. It should be noted that Eusebius and George collaborated closely with Romanian cultural societies: *Armonia – Harmony*, *Academia Orodoxă – Orthodox Academy* and others.*

Among the materials studied, the facts of the influence of Georgy Mandichevsky's creativity on the development of musical culture and education of Bukovina were established: he was a well-known conductor of the choir of the musical cultural association Armonia – Harmony. Along with Romanian and Ukrainian societies in Bukovina, Armenian, German, Jewish cultural societies also differed in their active activities. He also collaborated with them. Georges's legacy makes up a large number of talented musical compositions, despite the fact that at the age of 37, the artist died. It is proved that the objective coverage of the contribution of the Mandichevsky family to the development of education, cultural and musical life of the Bukovyna region will help to highlight the constructive ideas of its most famous representatives in the educational sphere, the achievements of the musical education of the region.

Keywords: *Mandichevsky family; Bukovina; musical culture; musical education; church music; choral art.*

Одержано 30.11.2018 р.

УДК 378.011.3-051:78

Вікторія Ірклієнко, м. Полтава

ORCID: 0000-0001-5731-3751

DOI: 10.33989/2226-4051.2019.20.171644

Наталія Дем'янюк, м. Полтава

ORCID: 0000-0001-8292-6461

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ З ОСНОВНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ

У статті розкрито проблему інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, яка здійснюється в сучасних закладах вищої освіти на засадах компетентнісного підходу. Розкрито значення, зміст, мету курсу «Основний музичний інструмент»; визначено індивідуальну форму проведення практичного заняття як основну, представлено його структуру. Наголошується на індивідуальному та диференційованому підходах до організації та проведення аудиторної й самостійної роботи студентів, що передбачає врахування їхньої базової музичної підготовки, добір відповідного програмового матеріалу, вибір методів і прийомів формування загальних і фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: *основний музичний інструмент; індивідуальні заняття; структура індивідуального заняття; загальні та фахові компетентності; самостійна робота.*

© В. Ірклієнко, Н. Дем'янюк, 2019